

Fra helstat til nationalstat - hvor kommer nationalromantikken fra?

I løbet af 1800'tallet ændrede Danmarks grænser sig flere gange og kongerigets samlede område endte med at blive betydeligt mindre. Ind til borgerkrigens start i 1848 var Danmark en multietnisk dansk-tysk helstat bestående af kongeriget Danmark og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg.

Hele 40 % af befolkningen i helstaten var faktisk tysktalende.

NATIONALROMANTIK

Det at have et nationalt tilhørsforhold var noget, der voksede ud af spændinger, der gik flere årtier forud, hen over flere krige, nationalt og internationalt.

Det førte en ide om at høre sammen i særlige nationale fællesskaber med sig. Ind til da følte man mere, at man hørte til sit lokale område, til sin stand (= samfundsklasse) eller at man havde magthaveren (kongen) til fælles. I slesvig-holsten var der en national bevægelse, der gennem sange og nationale symboler tog afstand fra Danmark. I Danmark begyndte man at gå meget op i, hvad der var særligt ved dansk kultur og i fællesskabet om det danske sprog frem for tysk.

Det var helt nyt for sin tid, at der opstod et fællesskab på tværs af stænder. Mange følte et behov for sammenhold over for den store tyske nabo og her så man den danske og skandinavistiske kunst som det, der i særlig grad kunne vise og give følelsen af den danske og nordiske folkesjæl.

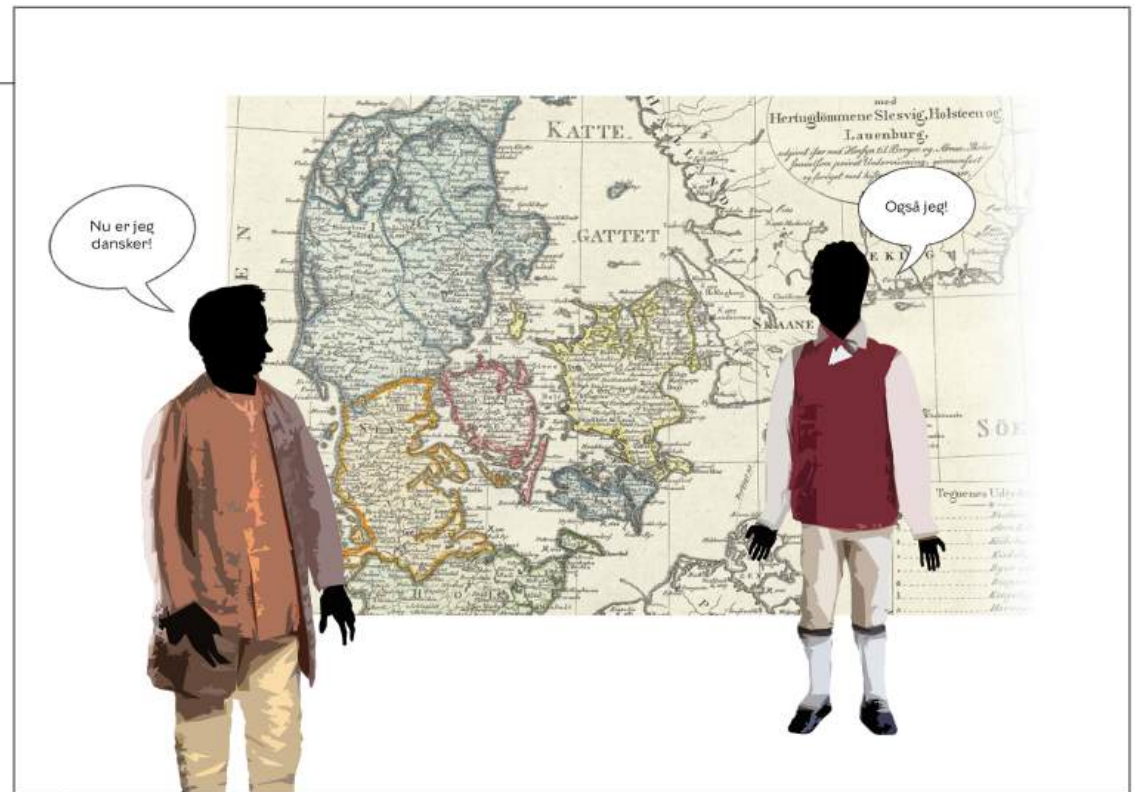
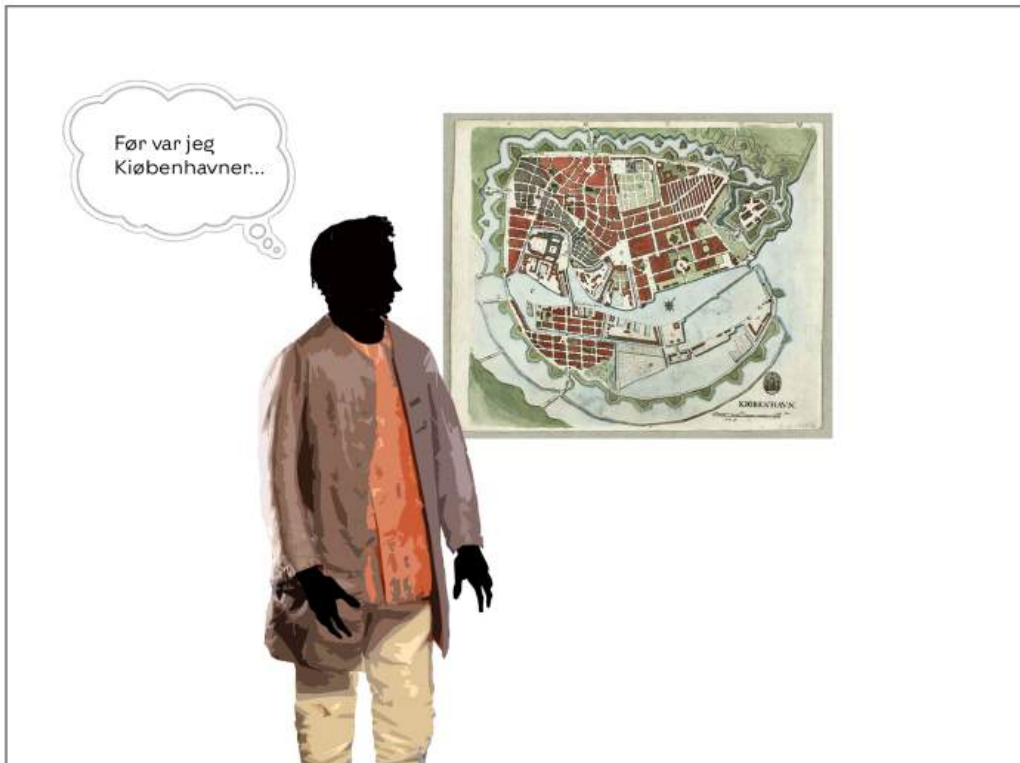
Det er en periode, hvor man bruger kunsten til at styrke nationalfølelsen og dermed også nogle politiske budskaber. Ikke kun i Danmark men i hele Europa.

GRUNDLOVEN GALDT IKKE OVER ALT I HELSTATEN

Efter borgerkrigen (1848-1850) endte det først med, at helstaten blev bevaret, hvor kongeriget havde folkestyre med en konstitueret konge og Slesvig-Holsten fortsat havde enevælde. Grundloven af 1849 galdt altså kun i kongeriget.

At uenighed om styreform blev blandet sammen med spørgsmålet om nationale tilhørsforhold gjorde det hele meget indviklet. Det udløste til sidst krigen i 1864, hvor efter slesvig-holstenerne, blev en del af det tyske rige (Preussen) og Danmarks grænse rykkede nord på, til Kongeåen ved Kolding.

Ingen af parterne fik hvad de ønskede.

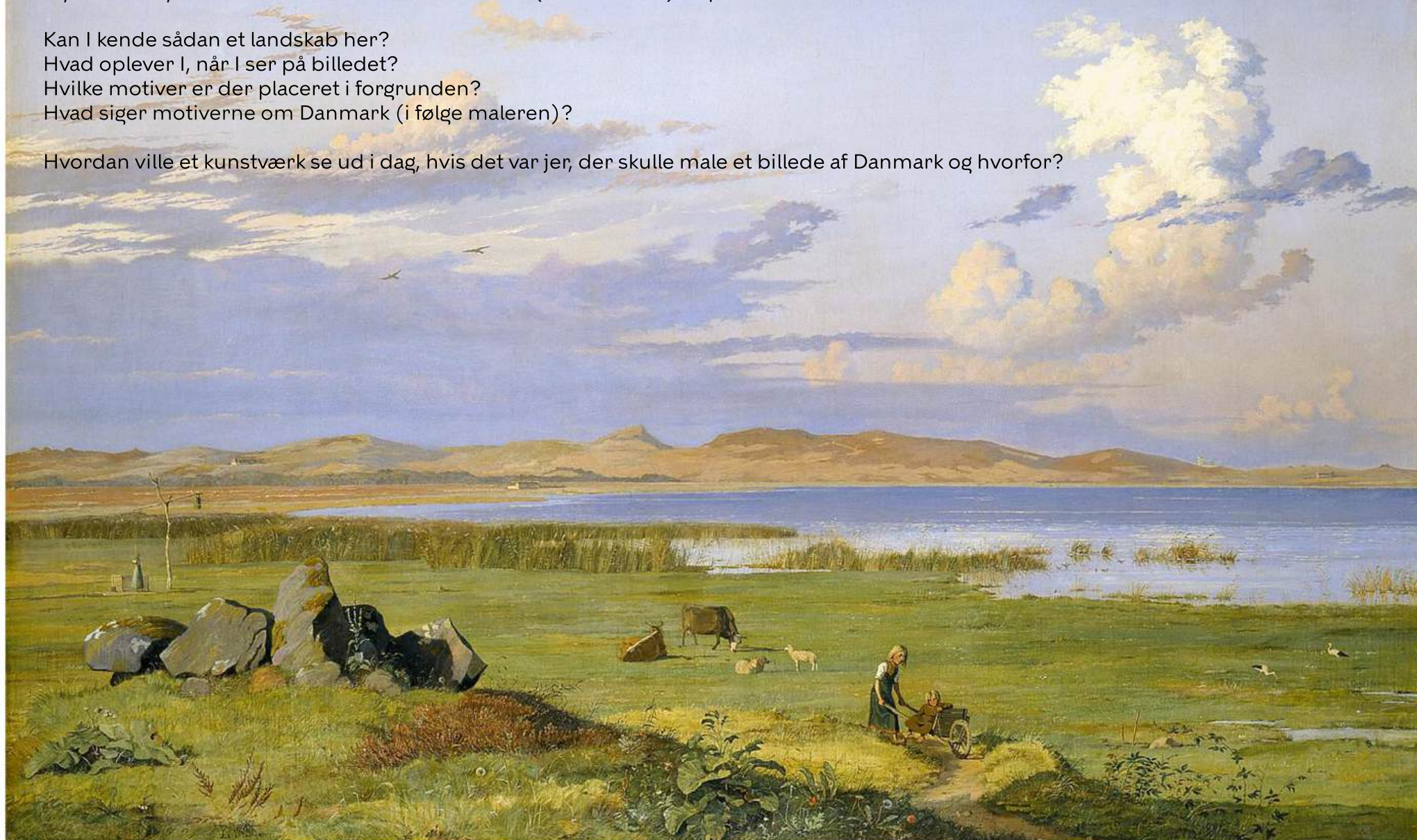

Guldalderen

er perioden i 1800'tallet senere blevet døbt, fordi alle former for kunstnerisk aktivitet blomstrede i en ellers svær tid. Mange kunstnere i tiden beskrev og malede det, som man den gang opfattede som typisk dansk: naturen, (den fjerne) fortid, sproget og det særlige ved folkets karakter - især almuens (=bøndernes) liv på landet.

Kan I kende sådan et landskab her?
Hvad oplever I, når I ser på billedet?
Hvilke motiver er der placeret i forgrunden?
Hvad siger motiverne om Danmark (i følge maleren)?

Hvordan ville et kunstværk se ud i dag, hvis det var jer, der skulle male et billede af Danmark og hvorfor?

Johan Thomas Lundbye, 1839, *Landskab ved Arresø, med udsigt til flyvesandsbakkerne ved Tisvilde* Foto: Pernille Klemp (Thorvaldsens Museum)

KLASSESKEL OG MAGTFORDELING

- hvad kæmpede man for?

BONDENS LIV

Vi skifter landsbyen ud med spredte gårde. Det er mere effektivt landbrug hr. Hansen!

Stavnsløst og ophævelse

Ind til 1788 var store dele af den mandlige befolkning bundet af et fæstebrev til det gods, hvor de var født. Ligesom deres ydelse som soldat var. Den overgik her efter til staten. De bedre stillede var uden værnepligt.

Landboreformerne slut 1700'tallet

Udskiftningen, hvor gårdene fra at være samlet i landsbyer i stedet blev spredt ud i landskabet med dyrkning af større jordstykker. Udskiftningen dannede det landskab med store dyrkede marker, som vi kender i dag. Processen omkring familiernes flytninger og fordeling af jord blev bestemt af kongens regering og godsejerne. **Fæsteloven** ændredes gradvist. Et fæste er en kontrakt mellem en godsejer og en bonde, hvor bonden får lov til at bo på gården og dyrke jorden mod tilbagebetaling i især afgrøder og arbejdskraft på godset (hoveri).

I dag taler man om uligheden som noget, der ikke må stige. Dengang var den helt synlig for alle. Der var stor klasseforskel. Folk var inddelt i stænder og rang.

Bønderne ønskede især flere landboreformer, der kunne sætte dem fri som selvstændige bønder. De ønskede også lige værnepligt på tværs af klasser. Altså ønskede de mere lighed og flere rettigheder.

BORGERSKABET

Borgerskabet var typisk uddannede eller købmænd. Et eksempel kunne være familien WaagePetersen, som I kan se på maleriet her. De boede i Store Strandgade i København. Manden i familien var en travl vinhandler. Han var meget optaget af kunst og musik, som mange borgerlige var i perioden.

Op gennem 1800-tallet fik kunstnere til opgave at vise de idealer, man i de borgerlige kredse dyrkede og ønskede at fremhæve. Motivet var det nære familieliv med den travle, arbejdende mand, der også deltog som familiefar. Det var værdier som nøjsomhed, dannelse og dyder, der gik igen. Der var et ønske om at udbrede og vise den borgerlige hverdag til en bredere forsamling. Man havde i borgerskabet en forestilling om, at de borgerlige værdier kunne fungere som opdragende forbilleder for masserne.

Borgerskab afholdt saloner, hvor musikere, kunstnere og forfattere blev inviteret til at deltage i oplæsninger, koncerter og diskussioner. Salonerne foregik bag hjemmets fire vægge og gav mulighed for frie diskussioner om kunst, politik og samfundsforhold i en tid, hvor der endnu ikke var ytringsfrihed.

Mange i borgerskabet ønskede større indflydelse. Der var blandt mange (men ikke alle) en modstand mod censuren og at det var kongen og kongens udvalgte, der sad med magten alene (både den lovgivende, udøvende og dømmende magt). Der var et stærkt ønske om ytringsfrihed og om en demokratisering af kunsten, så der kom en mere lige adgang til oplysning og dannelse.

Wilhelm Bendz, 1830, *Familien Waagepetersen* Foto: SMK Open

Spørgsmål

Bønderne var en del af det man kaldte for almuen.

Hvilke forandringer i samfundet kunne almuen godt tænke sig?

Hvilke forandringer i samfundet kunne borgerskabet godt tænke sig?

Hvad vil det sige at demokratisere kunsten?

Er kunsten demokratiseret i dag?

Hvad fik vi med Grundloven?

Grundloven kaldes også for en fri forfatning.

Med Grundloven ændrede man på, hvem der havde magten i samfundet.

Undersøg hvad magtens tredeling betyder.

Kom med et eksempel på hvordan det har indflydelse på jeres liv i dag.

De borgerrettigheder, der blev skrevet ind i grundloven i 1849, gælder stadig for jer i dag.

Undersøg hvilke rettigheder der er indskrevet i Grundloven.

Fik almuen og borgerskabet de forandringer, de ønskede for samfundet, med Grundloven?

Er der så ikke mere at kæmpe for?

At Danmark fik en Grundlov i 1849 ville ikke være sket, hvis ikke der var personer og grupper i befolkningen, der kæmpede for deres sag.

Store samfundsforandringer opstår aldrig uden røre og debat.

Når I besøger museet, starter besøget med at se den billedfrise, der er på museets ydermure.

På den finder man mange af de personer, der var aktive i datidens debat om samfundsforhold.

De var på forskellige måder med til at skabe grundlaget for det samfund, vi i dag kan kalde for et demokrati.

Men betyder det, at der ikke er mere at kæmpe for?

På museet har vi samarbejdet med en gruppe unge om gennem kunsten at undersøge netop det.

De unge lavede en ca. 8 meter lang frise, hvor de tog de emner op, som de mener, at vi i dag bør kæmpe for.

Hvad mener I, der bør kæmpes for at forandringer i samfundet i dag?

OM VALGRET

Med Danmarks første Grundlov af 1849

var det ikke alle der fik valgret (det vi i

daglig tale kalder for stemmeret).

At have valgret vil sige, at man kan stemme til alle offentlige valg og folkeafstemninger.

Da man vedtog Grundloven var der skrevet en anden valgret ind, end der er i dag.

Hvem det var, kan man kategorisere ud

fra "De syv F'er": Fruentimmere, Folkehold,

Fattiglemmer, Fjølser, Forbrydere, Fallenter

og Fremmede.

De var alle udelukket fra at stemme, opstille

til valg og dermed få politisk medborgerskab.

Derfor var det faktisk kun 15 % af den danske

befolkning, der havde indflydelse ved

valg i det danske folkestyres begyndelse.

Det drejede sig om mænd, over 30 år som

havde en vis indkomst og ejendom

Der er siden foretaget grundlovsændringer,

som gør, at valgretten ser anderledes ud i dag.

Hvem kan stemme i Danmark i dag?

